

Különleges együttállás

118

Mitől válik egy zenei interpretáció kivételessé? Mi tesz egy előadást nagy hatásúvá, emlékezetessé, perzselő légkörűvé? Melyek azok a tulajdonságok, amelyek székhez szegeznek a zenehallgatót, olyan légkört teremtve, amelyben minden másról megfeledkezik, mert a figyelmét ellenállhatatlan erővel rántja magába a tapasztalat, amely szerint itt és most valami rendkívüli történik? Nyilván sok ilyen tulajdonság van, hiszen a tökéletesség felé nem egyetlen út vezet, hanem megszámlálhatatlanul sok, elvégre magának a tökéletességnek is (ha létezik) megszámlálhatatlanul sokféle arca van. A Budapesti Fesztiválzenekar január 9-i, zeneakadémiai hangversenye kínált néhány érvényesnek tetsző feleletet a fenti kérdésekre – anélkül, hogy azt kellett volna éreznünk, ezek az egyedül lehetséges válaszok.

Az együtttest ezen az estén (majd ugyanezzel a műsorról még két ezt követő napon) Takács-Nagy Gábor vezényelte. A karmester és a zenekar közös története különleges. A művész hegedűsként évtizedeken át vezette az 1975-ben maga alapította vonósnégyest, a Takács Quartetet, amely néhány év után – székhelyét a nyolcvanas években az Egyesült Államokba téve át – a világ egyik legjobbjává vált, s ma is a hajdani primárius nevét viseli, aki 1992 óta már nem játszik a vonósnégyesben. Ezt követően a kilencvenes évek elején Takács-Nagy egy ideig a Fesztiválzenekar koncertmestere volt.

A jobb kezén kialakult problémák idővel megfosztották attól a lehetőségtől, hogy nyilvánosság előtt hegedüljön (erről egy interjúban maga vallott), a veszteség azonban nem bénította meg, hiszen nem pusztán egyetlen hangszerrel: magával *a zenevel* volt és van életre szóló kapcsolata. Így hát karmesterként folytatta munkáját – erre még 1991-ben nem kisebb muzsikusként, mint Solti György bátorította –, és ebben a minőségében megismételte, amit korábban a vonósnégyessel egyszer már elért: a világ egyik legjobbjává vált. Számos hazai és külföldi helyszínen vezényel, kivételes rangú együttesek élén. „Hazajár” többek között olyan különleges eseményekre is, mint a legjelentősebb muzsikuskokat egybegyűjtő, svájci Verbier Fesztivál. Vezényeljen bárhol, bármikor, bármilyen együttes élén bármilyen művet, partnerei mindig tudják, hogy hiteles művész irányítja őket, akinek döntéseire kételyek nélkül rábízhatják magukat.

E régóta fennálló bizalom, tisztelet, megbecsülés és szeretet légköre érezhető akkor is, ha Takács-Nagy a Fesztiválzenekart vezényli. Mindezek nem pusztán szavak: a muzsikuskok, ha kell, tűzbe mennek Takács-Nagyért, mindent megvalósítva, amit csak kér, és ez nem kevés, hiszen Takács-Nagy valóban azt akarja, hogy *tűzbe menjenek* érte. Következésképpen maximalista. Lobogó személyiség, aki nemcsak az elemző pontosság és az aprólékos

részletezés igényével közelít a zenéhez (partitúráiban hemzsegnek a színes ceruzás jelzések, ezt a koncerttrem távoli széksoraiból is jól látni), hanem a szenvedély lobogásával is, és ebbe a tűzbe invitálja muzsikustársait is: gyertek, lángoljatok velem! Beethoventől Kurtáig nagyon sok és sokféle zenét hallottam már vezényletével, de ezek a gyökeresen különböző produkciók egyvalamiben mindig egyeztek: minden felsőfokon valósult meg bennük. Takács-Nagy nem köt kompromisszumot, teljes odaadással és feltétlen azonosulással közelít a művekhez. Partnereitől is ezt várja, és képes magából olyan lelkesedést, olyan kreatív energia-hullámokat sugározni, amelyek jóvoltából a különleges intenzitású és hőfokú produkció meg is születik.

Két bécsi klasszikus és egy romantikus mű hangzott fel a zeneakadémiai esten. Haydn 88-as számú *G-dúr szimfóniája* indította a programot, amelynek végén Mozart 334-es Köchel-jegyzékszámú *D-dúr divertimentóját* hallotta a közönség. A két zenekari kompozíció Carl Maria von Weber *f-moll klarinétversenyét* fogta közre. Mozart az, akinek személye és életrajza ebben a műsorban a két másik zeneszerzőhöz kapcsolódást kínált, hiszen Wolfgang Amadeust a huszonnégy esztendőnyi korkülönbség ellenére mély és őszinte tisztelet által áthatott barátság fűzte a Papához – azaz Haydnhoz, ezt tanúsítják Haydnnak ajánlott vonósnégyesei éppúgy, mint az a körülmény, hogy Dittersdorf és Vanhal társaságában Haydn és Mozart kvartettezett is együtt (Haydn a második hegedű, Mozart a brácsa szólamát játszotta). Ami pedig a másik zeneszerzőt illeti, *A bűvös vadász*

szerzője annak a Weber családnak a sarja volt, amelyből Mozart felesége, Constanze is származott.

1787, 1811 és 1780 a három mű keletkezésének évszáma, vagyis a Haydn-szimfónia és a Mozart-divertimento megközelítőleg azonos időszakot reprezentál, a Weber-klarinétverseny pedig a születő romantika korai kezdeményei közül való. Takács-Nagy Gábor vezénylese a Haydn-mű nyitó *Allegro*jában és a művet záró, pergő szonátarondóban egyaránt kamatoztatta a két főtéma szinte utcadalszerű egyszerűségét, a dúdolható vagy fütyörészhető könnyedséget, amely lehetővé tette a karmester és a Fesztiválzenekar pompás formában játszó muzikusai számára, hogy a közvetlen hangvétele, a népszerű tónus segítségével közel hozzák a zenét a közönséghez. A nyitótétel előadásában azt a jellegzetességet is sikerült kiaknázni, hogy Haydn ebben a tételben jószerevével monotematikusan komponál: a muzsikálás ennek megfelelően összefogott és pergő volt, érzékelhetjük, hogy minden mindennel összefügg, minden, ami történik, egyenes következménye az előzményeknek. Koherens muzsikálást hallottunk, amely tudatosan épített a zene ötletgazdagságára és változatosságára: nem akadt olyan szellemes fordulat, olyan meglepetésem, amelyre Takács-Nagy vezénylese és a zenekar elokvens játéka ne hívta volna fel a figyelmet. Takács-Nagy Gábor vezényleseinek alapélménye a felfedezés: az a játékos, rácsodálkozó attitűd, amely zeneértelmezését részletgazdaggá teszi, és amelynek ámulattal vegyes spontán öröme a közönségre is átragad. Élvezettel merültünk el a lassú tétel bensősé-

ges hangjában, és nagy örömet szerzett a menüett, azon belül is a trió rusztikus-népies hangja, amelynek nyomatékosítása kedvéért Haydn még a klasszikus összhangzattan által hibának tartott kvintpárhuzam használatától sem riad vissza.

Az olasz Andrea Caputo fenomenális klarinétvirtuóz. Fiatal kora ellenére sok sikert elkönnyelhetett már, többek között a Fesztiválzenekar 2024-es Végh Sándor Versenyén is eredményesen szerepelt. Weber *f-moll koncert*óját megszólaltatva nemcsak a mű kivételes technikai követelményeit teljesítette bravúros fölényvel, de fordulatos, karaktergazdag és a zenével való azonosulás szenvedélyétől áthatott játéka a mű jellegzetes kettős-ségét is érzékeltette: azt, hogy az *f-moll koncert* drámai nyitótétele a maga sötét, fájdalmas-tragikus moll hangjának komolyságával eltér a versenyműirodalom könnyedséget és szórakoztató hangvételt megkövetelő, korábbi sablonjaitól, s ebben is a romantika hírnöke. Előadásában érvényesült a dallamok távlata és mélysége, sőt az a másik ambivalencia is, amely a hangvétel nemegyszer *operai* jellegével műfaji értelemben teszi kétarcúvá az *f-moll versenyművet*. Bensőséges pillanatok teremtett a lassú tétel dalolása, és végül Andrea Caputo azt a lehetőséget is teljes mértékben kiaknáztta, amellyel Weber az immár dúrrá világosodó, játékos fináléban helyrebillenti az egyensúlyt, és derűsen energikus, pergő rondóval zárja a

maga korában merészen úttörőnek számító, számos vonásában rendhagyó kompozíciót.

A második részben Mozart maraton hosszúságú divertimentója olyan választékos kifinomultsággal szólalt meg, amely minduntalan elbájolja a zenehallgatót a dallamok kecsességével, a zenei beszéd természetességével. Mozart divertimentói titokzatosan kétértelmű darabok, hiszen bár szórakoztató zenei műfaj képviselői, a zeneszerző e kompozícióiban újra és újra a költőiség, a komolyság és a mélység pillanatait teremti meg. A hallgató akarva-akaratlanul úgy érzi: ezek a darabok többek annál, amit a műfaj konvenciói megengednek – és ez a sejtése nem téves. Akárcsak a zongoraversenyekben, Mozart itt is túllép a műfaj konvenciók szabta keretein, megmutatva a zenehallgatónak, hogy az átszellemültség lehetősége mindig adott. Takács-Nagy Gábor és a Budapesti Fesztiválzenekar közös teljesítménye ezt a többletet mutatta fel a leginkább harmadik tétele, az első menüett által híressé tett 334-es Köchel-jegyzékszámú *D-dúr divertimento* tolmácsolásakor.

A Budapesti Fesztiválzenekar hangversenye, vezényelt **Takács-Nagy Gábor**, klarinéton közreműködött **Andrea Caputo**. Zeneakadémia, 2025. január 9.